

Complexnummer: 523526

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Het Luntersche Buurtbosch

Aantal complexonderdelen

4

Monumentnummers van complexonderdelen

523527, 523528, 523529, 523530

Woonplaats

Lunteren

Gemeente

Ede

Provincie

Gelderland

Locatie van het hoofdoject

Bij Boslaan 90, 6741 KG te Lunteren

Complexomschrijving

Omschrijving van het complex

Complex `HET LUNTERSCHЕ BUURTBOSCH` bestaande uit een UITZICHTTOREN (1913/1968) `De Koepel` (1), een WATERPOMP (1913/1955) (2), een GEDENKBOOM met HEK en BANKEN (1914) (3) en een BOSAANLEG (1892) (4). Het complex is gesitueerd aan de oostzijde, buiten de bebouwde kom van Lunteren in de gemeente Ede. De boswachterswoning komt niet in aanmerking voor rijksbescherming.

De eerste aanplant van het `Luntersche Buurtbosch` vond plaats in 1892 in opdracht, en naar ontwerp, van de heer J.H.Th.W. VAN DEN HAM (1822-1912). De aanleg van het 130 ha grote bos is uitgevoerd door (boeren)arbeiders uit de nabije omgeving, die in de wintermaanden (van november tot mei) zonder werk zaten. Naast werkverschaffing wilde de heer Van den Ham tevens aantonen dat ontginning mogelijk was van de waardeloos geachte heidegrond. Na de dood van Van den Ham in 1912 werd, in navolging van zijn testament, het bos en de toren in de Stichting `Het Luntersche Buurtbosch` ondergebracht. Omdat het uitzicht vanaf de 34 meter hoge Galgenberg in de loop der jaren verloren was gegaan door het groeiende bos gaf de heer Wilbrink in 1913 namens de Stichting de opdracht aan kunstenaar/graficus W.O.J. NIEUWENKAMP (1874-1950) een nieuwe UITZICHTTOREN te ontwerpen ter nagedachtenis aan de heer Van de Ham. Ten tijde van de bouw van de toren werd tevens een nortonput geslagen en van een pompomhulling voorzien. In het metselwerk van de WATERPOMP werd in 1955 een gedenksteen aangebracht ter nagedachtenis aan Jacob Groeneveld. Jacob Groeneveld is jarenlang dienaar en koetsier van notaris Van den Ham geweest. Vervolgens was hij van 1945 tot 1955 bestuurder van de Stichting `Het Luntersche Buurtbosch`. Enkele meters ten westen van de uitzichttoren is in 1914 de

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

GEDENKBOOM gepland met daaromheen een smeedijzeren HEK met BANKEN ter nagedachtenis aan de heer Van den Ham. De Amerikaanse eik is oorspronkelijk, ten tijde van de aanleg van het bos, door de heer Van den Ham geschonken aan notaris R. Dinger. Vanuit de tuin van de heer R. Dinger is deze verplaatst naar het begin van een hoofdader van het Luntersche Buurtbosch, de Van den Hamlaan tegenover de Hillegondalaan. Het smeedijzeren HEK met BANKEN is ontworpen door ir. J.W. DINGER en vervaardigd door de plaatselijke smid KOOPS. De tweelaagse, gemetselde octogonale uitzichttoren werd te laag om het bladvormig patroon van de aanleg te kunnen overzien, waardoor in 1968 werd besloten de bestaande toren op identieke wijze met twee bouwlagen te verhogen naar ontwerp van ir. J.W. DINGER.

Het plan voor de aanleg was 'een plantsoen [te creëren] als een wijd uitrankende tak met bladeren, als een Oosters ornament'. De bladeren werden ingevuld met grove den met aan de randen en in de ruimten tussen de bladerpatronen loofhoutsingels. De gemetselde octogonale uitzichttoren op de top van de Galgenberg bestaat momenteel uit vier bouwlagen afgesloten door een houten omgang afgesloten door een helmdak met piron. Tijdens de verhoging van de toren in 1968 zijn gemetselde steunberen aangebracht ter versteviging van de voet. In de vier gevels bevindt zich in iedere bouwlaag een kruisvenster met op de begane grond een rondboogportaal. Naast de toren bevindt zich een waterpomp met vierkante plattegrond bestaande uit twee geledingen met een inlegsteen ter nagedachtenis aan Jacob Groeneveld (1955). De Amerikaanse eik wordt omringd door een groen geschilderd smeedijzeren hekwerk met daarin aangebracht in geel geschilderde letters 'DE BURGERIJ/ VAN/ LUNTEREN/ AAN DEN/ STICHTER VAN/ HET/ BUURTBOSCH' en 'ANNO 1914'. Verbonden aan het hek bevinden zich vier banken.

Waardering van het complex

Complex 'HET LUNTERSCHER BUURTBOSCH' bestaande uit UITZICHTTOREN (1913/1968) 'De Koepel', een WATERPOMP, een GEDENKBOOM met BANK en HEK (1914) en een BOSAANLEG (1892)

- Van architectuurhistorische waarde als goed voorbeeld van een bijzondere bladvormige aanleg met gave samenhangende onderdelen als een uitzichttoren van de kunstenaar W.O.J. NIEUWENKAMP en ir. J.W. DINGER en een gedenkboom met smeedwerk naar ontwerp van ir. J.W. DINGER vervaardigd door de smids KOOPS.
- Van stedenbouwkundige waarde vanwege de ligging van de onderdelen ten opzichte van elkaar, die onderdeel uitmaken van het Luntersche Buurtbosch gesitueerd in het buitengebied van Lunteren op de Veluwe.
- Van cultuurhistorische waarde als goed voorbeeld van een werkgelegenheids- en prestigeproject opgestart door de heer Van den Ham met typologische interessante objecten ter nagedachtenis aan de betrokkenen personen als een uitzichttoren, gedenkboom en een waterpomp. Als 'recreatiepark' van belang voor de ontwikkeling van Lunteren als vakantie- en herstellingsoord.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 523527

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	14 november 2005
Kadaster deel/nr	82929/44

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Lunteren	Ede	Gelderland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Lunteren	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Lunteren	B			1445

*Omschrijving***

Omschrijving

De UITZICHTTOREN, opgezet op een vierkante plattegrond met afgeschuinde hoeken, bestaat uit vier bouwlagen afgesloten door een open, houten omgang met metaalplaten gedekte helmdak bekroond door een piron. De gevels met gepleisterde plint en rollaag zijn opgetrokken in rode baksteen in kruisverband met roodgekleurde voegen. Op de begane grond bevindt zich op alle acht de hoeken een overhoeks geplaatste steunbeer, afgesloten door een zandstenen dekplaat. Op de begane grond bevindt zich aan drie zijden een rondboogvormige muuropening met in de vierde zijde een rondboogportaal met een gemetselde trap. De muuropeningen met zandstenen neuten, geboorte-, boog- en sluitstenen worden aan de onderzijde afgesloten door een zandstenen lekdorpel. In de alle vier de gevels bevindt zich per verdieping een houten kruisvenster met zesruits ramen waarvan de ruiten vervangen zijn door plexiglas. Alle kruisvensters worden aan de onderzijde afgesloten door een strekse rollaag, aan de bovenzijde door een rollaag en een rondboog voorzien van natuurstenen aanzet-, boog- en sluitstenen. Voor het ruitvormig patroon van het siermetselwerk in de boogtrommel is gebruik gemaakt van rode en gele baksteen. Ter hoogte van de onder-, wissel- en bovendorpel wordt het kozijn verlevendigd door een zandstenen neggenblok, dat zich herhaalt op de acht hoeken.

De ingangspartij bevindt zich in de voorgevel (oostgevel). De ingangspartij bestaat uit een gemetselde trap van vier treden aan weerszijden geflankeerd door gemetselde lage muren oorspronkelijk afgesloten door zandstenen dekplaten. De trap geeft toegang tot het rondboogportaal met een natuurstenen gevelsteen als sluitsteen met daarop de tekst 'J.H.Th. W.v.d. HAM/ stichter van het/ buurtbosch/ 8.7.1822-15.1.1912'. Het portaal leidt naar een zeshoekig, vrijstaand trappenhuis opgetrokken in halfsteens verband met gaanderij. Aan de zijde van het ingangsportaal bevindt zich in het trappenhuis een rechthoekige, geklampte deur met zestien-ruits bovenlicht. Zowel het kalf als de latei zijn voorzien van zwikken. Op het witgeschilderd kalf bevindt zich in zwarte cijfers het jaartal

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

`1913'. Op de eerste, tweede en derde verdieping bevindt zich een kruisvenster. In iedere bouwlaag bevinden zich twee decoratief boomvormig, smeedijzeren muurankers.

De linker-, achter- en rechtergevel zijn identiek. Op de begane grond met gepleisterde plint bevindt zich een open rondboogvormige muuropening. Op de verdiepingen bevindt zich steeds één kruisvenster met aan weerszijden van de rondboog eenvoudige smeedijzeren muurankers.

Het interieur bestaat onder meer uit een houten spiltrap met dichte leuning en op de verdieping steeds een houten vloer ondersteund door twee houten balken haaks gelegen op twee onderslagbalken. Deze balken worden op de eerste verdieping decoratief ondersteund door een korbeelstel. Het korbeelstel bestaat uit een korte muurstijl op een natuurstenen console en een gebogen korbeel met elkaar verbonden door ijzeren pinnen met rozetten. Tussen de hoofdbalken bevindt zich een invulling met ondergeschikte balken en vloerdelen in verschillende richtingen.

Waardering

UITZICHTTOREN gebouwd in 1913 naar ontwerp van W.O.J. NIEUWENKAMP, verhoogd in 1968 naar ontwerp van ir. J.W. DINGER in opdracht van de Stichting `Het Luntersche Buurtbosch'.

- Van architectuurhistorische waarde als goed en gaaf voorbeeld van een uitzichttoren als onderdeel van het complex naar ontwerp van de kunstenaar W.O.J. Nieuwenkamp. Om de toren boven het bos te laten uitreiken is deze verhoogd met twee bouwlagen in dezelfde stijl met als afsluiting het oorspronkelijk koepeldak.

- Van stedenbouwkundige waarde vanwege de situering van de uitzichttoren als onderdeel van het complex op de top van de Galgenberg, het hoogste punt van het Luntersche Buurtbosch.

- Van cultuurhistorische waarde als voorbeeld van het type uitzichttoren gesitueerd in het Luntersche Buurtbosch, dat oorspronkelijk is aangeplant als werkgelegenheidsproject.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Bijgebouwen kastelen enz.

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 523528

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	14 november 2005
Kadaster deel/nr	82929/35

Woonplaats*	Gemeente*	Provincie*
Lunteren	Ede	Gelderland

Locatiennaam	Locatieomschrijving
Lunteren	

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartemen aanduiding	Grondperceel
Lunteren	B			1445

Omschrijving**

Omschrijving

Vrijstaande, vierkante, gemetselde WATERPOMP gelegen aan de zuid-oostzijde van de toren. De pomp bestaat uit twee geledingen, geplaatst in een rechthoekig grondvlak. Het grondvlak wordt omsloten door een bakstenen rand. Binnen de rand bevindt zich de pomp en een ijzeren rooster met daaronder de afvoer. Het vierkante onderstel van de pomp bestaat uit een hardstenen plint en een hardstenen waterlijst met daartussen schoon metselwerk. Aan één zijde, de VOORGEVEL, bevindt zich een gietijzeren uitloop met het opschrift 'W&B Douglas Patent (ed)'. Boven de natuurstenen waterlijst begint het smallere vierkante bovenstel afgesloten door een hardstenen dekplaat. In de voorgevel bevindt zich in het bovenstel een gedenksteen aangebracht in 1955 ter herinnering aan Jacob Groeneveld, trouwe dienaar en koetsier van de notaris Van den Ham en bestuurslid van de Stichting van 1945-1955. De tekst op de gedenksteen luidt: 'ter nagedachtenis/ aan/ JACOB/ GROENEVELD/ bestuurder/ van de stichting/ het/ luntersche/ buurtbosch'.

De linkerzijgevel en de achtergevel zijn blinde gevels.

In de rechterzijgevel bevindt zich in het bovenstel een smeedijzeren zwengel met daaronder een rechthoekig ijzeren deurtje, dat aan de bovenzijde afgesloten wordt door een rollaag.

Waardering

Vrijstaande, gemetselde WATERPOMP ter nagedachtenis aan Jacob Groeneveld.

- Van architectuurhistorische waarde als goed voorbeeld van een bakstenen waterpomp als onderdeel van het complex ter nagedachtenis van Jacob Groeneveld, dienaar en koetsier van de notaris Van den Ham.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

- Van stedenbouwkundige waarde vanwege de functioneel-ruimtelijke relatie van de waterpomp met de andere onderdelen van het complex 'Het Luntersche Buurtbosch'.

- Van cultuurhistorische waarde als voorbeeld van een waterpomp ter nagedachtenis aan de dienaar en koetsier van de heer Van den Ham en één van de bestuurders van de Stichting Het Luntersche Buurtbosch.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Bijgebouwen kastelen enz.

Functie

Monumentnummer*: 523529

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	14 november 2005
Kadaster deel/nr	82929/60

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>		
Lunteren	Ede	Gelderland		
<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Lunteren	K			7996

Omschrijving**

Omschrijving

De Amerikaanse eik ten tijde van de aanleg door de heer Van den Ham geschonken aan notaris R. Dinger werd overgebracht naar de viersprong in het Luntersche Buurtbosch. De boom werd geplant als GEDENKBOOM omsloten door een HEK waaraan vier BANKEN zijn verbonden. Het groen geschilderde smeedijzeren hekwerk is evenals de uitzichttoren achthoekig, bestaande uit vier lange rechte zijden en vier tussenliggende korte, schuine zijden. De vier banken met smeedijzeren constructie en houten zitgedeelte bevinden zich steeds aan een rechte zijde. In de opengewerkte smeedijzeren leuning zijn Amerikaanse eikenbladeren en eikels verwerkt. Het hekwerk is opgebouwd uit een hoog, een smal, een hoog en een smal deel. In de eerste smalle band bevindt zich tussen de banken de tekst 'ANNO 1914' in geel geschilderde smeedijzeren letters en cijfers. In de bovenste smalle band bevindt zich de tekst 'DE BURGERIJ/VAN/LUNTEREN/AAN/DEN/STICHTER VAN/HET/BUURTBOSCH' in geel geschilderde letters.

Waardering

GEDENKBOOM met HEK en BANKEN gerealiseerd door de Stichting 'Het Luntersche Buurtbosch' ter nagedachtenis van de heer Van den Ham, initiator en stichter van het buurtbos. Het smeedijzer is vervaardigd door de smids KOOPS.

- Van architectuurhistorische waarde als voorbeeld van een Amerikaanse eik geplant als gedenkboom omsloten door een fraai vormgegeven smeedijzeren hekwerk naar ontwerp van ir. J.W. DINGER vervaardigd door de plaatselijke smid KOOPS.
- Van stedenbouwkundige waarde vanwege de situering van de gedenkboom met banken en hekwerk als onderdeel van het complex in het Luntersche Buurtbosch.
- Van cultuurhistorische waarde als voorbeeld van een gedenkboom omsloten door een smeedijzeren hekwerk met banken waarin met behulp van een blad en een eikel verwezen wordt naar de Amerikaanse eik, de lievelingsboom van de stichter en initiator van het Luntersche Buurtbosch, de heer Van den Ham.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Hoofdcategorie

Voorwerpen op pleinen en dergelijke
Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Gedenkteken(D)
Tuin, park en plantsoen

Functie

Gedenkteken(D6)

Monumentnummer*: 523530

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	14 november 2005
Kadaster deel/nr	82929/96

Woonplaats*	Gemeente*	Provincie*
Lunteren	Ede	Gelderland

Straat*	Nr*	House letter*	Toev.*	Postcode*	Woonplaats*	Situering	Locatie
Boslaan	92			6741 KG	Lunteren		
Boslaan	90			6741 KG	Lunteren		

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Lunteren	B			1065
Lunteren	K			1628
Lunteren	B			1449
Lunteren	B			811
Lunteren	B			1444
Lunteren	C			3225
Lunteren	B			1451
Lunteren	K			1495
Lunteren	B			1450
Lunteren	B			1445

Omschrijving**

Inleiding

De heidegrond waarop het Luntersche Buurtbosch is aangelegd was aanvankelijk door notaris Van den Ham aangekocht van de bewoners van Lunteren, mede om de mogelijkheid tot ontginning aan te tonen. Na zijn dood schonk hij het bos weer aan de bewoners terug, vandaar ook de naam Buurtbosch (van de "buren" van Lunteren). De aanleg van het bos was een welkome bron van inkomsten in de schaarse wintermaanden. Later heeft het bos bijgedragen aan de ontwikkeling van Lunteren als vakantie- en herstellingsoord. Het plan voor de bosaanleg was, zoals de heer Van den Ham het omschreef "een plantsoen (te creëren) als een wijd uittrankende tak met bladeren als een Oosters ornament". Dit kwam tot uitdrukking in de aanleg van een padenstelsel in de vorm van een tak en bladpatroon. In het padenstelsel werd onderscheid gemaakt tussen hoofdpaden van zes meter breed en bijpaden van twee meter

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

breedte. Aan weerszijden van de paden werd op twee meter diepte het loofhout aangeplant. Tijdens de ontginning van 1889-1894 zijn 600.000 dennen en 100.000 stuks loofhout geplant. Het patroon van bladeren en bladranden werd ingevuld naar de in die tijd heersende bodemomstandigheden, bosbouwkundige kennis en beschikbaarheid van bosplantsoen. Dit hield in dat de bladeren voornamelijk met naaldhout (grove den) werden ingevuld met aan de randen en in tussenruimten loofhoutsingels. De voorkeur van de heer Van den Ham voor wat betreft het loofhout ging uit naar een toentertijd nieuwe in Nederland geïntroduceerde boomsoort, de Amerikaanse eik. Deze wordt inmiddels als een minder gewenste soort gezien. Behalve de aanleg van de paden werd, op de top van de Galgenberg (34 m), het onderkomen van de heer Van den Ham gebouwd, "De Koepel" genoemd. Hij kon er zijn paard en koets stallen, overzicht houden over de werkzaamheden en had tevens uitzicht over de Veluwe. In 1913 werd ter nagedachtenis aan de in 1912 overleden heer Van den Ham op deze plek de nieuwe uitzichttoren "De Koepel" gebouwd.

Omschrijving

Het Luntersche Buurtbosch is een van west naar oost gelegen BOSAANLEG, in oorsprong 130 ha groot, met grofweg de Boslaan als noordgrens en met een grillig grensverloop aan de zuid- west- en oostzijde. Kenmerkend is de padenstructuur in de vorm van bladen aan een tak, met brede hoofdpaden en smallere zijpaden. De padenstructuur laat zich met name in de plattegrond goed herkennen. Het Buurtbosch is reliëfrijk, met centraal gelegen het hoogste punt de Galgenberg (34 m) waarop uitkijktoren De Koepel met de ernaast gelegen waterpomp staat. Het Buurtbosch is vanaf verschillende punten toegankelijk, waarbij de hoofdader begint in de uiterste noordwestpunt, bij de driesprong de Boslaan en de Van den Hamlaan. Zichtbaar vanaf de noordwestpunt in oostelijke richting staat de gedenkboom. Deze boom stond aanvankelijk in de tuin van notaris R. Dinger en is in 1914 verplant en van een hekwerk met banken voorzien. Voorbij de gedenkboom versmalt het beschermde gedeelte van het Buurtbosch zich om vervolgens te verbreden naar het oosten toe en uit te monden in de kern van het Buurtbosch waar zich de Galgenberg met Koepel bevindt. Dit punt is ook vanaf de Boslaan bereikbaar, via de zogenaamde Deelweg. De Deelweg staat in noord-zuidrichting op de Boslaan en is iets geknikt. Verder naar het oosten neemt het reliëf af en ligt, nagenoeg parallel aan de Deelweg, de met dennen omzoomde Vliegweg. Tussen de Deelweg en de Vliegweg is de oorspronkelijke aanleg van het Buurtbosch in de vorm van een tak met bladeren nog het duidelijkst aanwezig en herkenbaar.

Waardering

BOSAANLEG van Het Luntersche Buurtbosch, gestart in 1892 in opdracht en naar ontwerp van notaris J.H.Th.W. van den Ham (1822-1912).

- van architectuurhistorische waarde als voorbeeld van een bos met bijzondere aanleg in bladpatroon, aangelegd als ontginning van voormalige heidegronden
- van stedenbouwkundige waarde vanwege de situering van het bos in het buitengebied van Lunteren op de Veluwe
- van cultuurhistorische waarde als ontginnings- en werkgelegenheidsproject en recreatiegebied. De heidegrond waarop het bos is geplant was aanvankelijk door notaris Van den Ham aangekocht van de bewoners van Lunteren, mede om de mogelijkheid tot ontginning aan te tonen. Na zijn dood schonk hij het bos weer aan de bewoners van Lunteren, vandaar de naam Buurtbosch (van de "buren" van Lunteren). De aanleg van het bos was een welkom bron van inkomsten in de schaarse wintermaanden. Later heeft het bos bijgedragen aan de ontwikkeling van Lunteren als vakantie- en herstellingsoord.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

Historische aanleg